

Econder |

International Academic Journal

[Econder], 2021, 5 (2): 305/328

Çatışma Sonrası İyileşme İçin Ekonomi Politikaları: Afrika Örneği

&

Economic Policies for Post-Conflict Recovery: The Case of Africa

Murat TURGUT

Assist.Prof.Dr., Ostim Technical University, Department of Economics

Dr. Öğr. Üyesi, Ostim Teknik Ün. / Ekonomi Bölümü

drmuratturgut@gmail.com

Orcid ID: 0000-0002-0401-4309

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 11.05.2021

Kabul Tarihi / Accepted : 21.06.2021

Yayın Tarihi / Published : 31.12.2021

Yayın Sezonu : Aralık

Pub Date Season : December

Cilt / Volume: 5 Sayı – Issue: 2 Sayfa / Pages: 305-328

Atıf/Cite as: Turgut, M. (2021). Çatışma Sonrası İyileşme için Ekonomi Politikaları: Afrika Örneği. Econder International Academic Journal, 5 (2) , 305-328. DOI: 10.35342/econder.936356

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Hayrettin KESGİNGÖZ- KSU University, Kahramanmaraş,46000 Turkey. All rights reserved.

Çatışma Sonrası İyileşme için Ekonomi Politikaları: Afrika Örneği

Öz

Araştırmamızda çatışma sonrası ekonomik canlanmada ekonomi politikalarının rolü incelenmiştir. Çalışmanın ana hedefleri ise yeni çatışma riskini azaltmada askeri harcamaların rolünü belirlemek ve yerli yatırım, dış yardım ve doğrudan yabancı yatırımların ekonomik iyileşmeye katkısını incelemektir. Yurtiçi yatırım, dış yardım, doğrudan yabancı yatırımlar ve askeri harcamaların, ülkelerin ekonomik büyümesi üzerinde uzun süreli etkisinin olduğu savunulmaktadır. Kısa dönemde, askeri harcamaların reel GSYİH üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamakla birlikte, ekonomik büyüme üzerinde belirgin bir pozitif etkisi bulunduğu görülmüştür. Bunun dışında yerli yatırım ekonomik büyümeyi ve toparlanmayı desteklemektedir. Bu çalışma, yerli yatırımın çatışma sonrası ülkelerdeki gerçek gayri safi milli hâsıla üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu varsayarak, bu finansal akımların çatışma sonrası durumlarda reel gayri safi yurtiçi hâsıla artışını desteklemesi nedeniyle dış yardım ve doğrudan yabancı yatırımın ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediğini savlamaktadır. Son olarak, artan askeri harcamaların, çatışma sonrası durumlarda yeni çatışma riskini azaltarak ekonomik büyümeyi teşvik ettiği savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İyileşme, Çatışma, Ekonomik Politikalar, Doğrudan Yabancı Yatırım, Yurtiçi Yatırım

Economic Policies for Post-Conflict Recovery: Africa Sample

Abstract

The research tried to investigate the role of economic policies in post-conflict economic recovery. The main objectives of the study were to identify the role of military expenditure in reducing the risk of new conflict and examine the contribution of domestic investment, foreign aid and FDI to the economic recovery. Domestic investment, foreign aid, foreign direct investment and military expenditure have long run significant effect on economic growth of countries. In the short run military expenditure has no any effect on the real GDP but it has significant positive effect on economic growth. Also, domestic investment does not promote the economic growth and recovery. The study assumes that domestic investment has a positive effect on real gross domestic product in post-conflict countries. Also, it assumes that foreign aid and foreign direct investment have a positive effect on economic growth since these financial flows are expected to increase real gross domestic product in post-conflict situations. Finally, the study assumes that increasing military expenditure promotes economic growth by reducing the risk of new conflict in post-conflict situations.

Keywords: Recovery, Post-Conflict, Economic Policies, Foreign Direct Investment, Domestic Investment

Giriş

Çatışma sonrası durumlarda, çatışmanın yineleme riski çok yüksek olabilmektedir. Zira mevcut sorunlarla beraber daha yıkıcı bir çatışmayla sonuçlanabilecek birçok ekonomik ve politik yeni sorunların ortaya çıkması söz konusudur. İç çatışmadan sonra kişi başı gelir dramatik bir düşüş gösterirken, silahlı gruplarda durum farklıdır. İşsiz gençler isyancı gruplar tarafından yüksek oranda işe alınabilmektedir. Çatışma sonrası hükümet, yeni çatışma riskini azaltmak ve ekonomik sorunlarla mücadele etmek için ekonomi politikasının önceliklerini belirlemelidir. Afrika Bankası'na göre, çatışma sonrası ülkeler çatışma yineleme riski taşımaktadır ("Accueil | Bank Of Africa"). Bu nedenle, hükümetler haklı olarak ekonominin yalnızca tek başına bir iyileşme göstermesi ile değil, çatışma riskini azaltmaya yardımcı olacak ekonomik politikaları benimseyerek endişeleri azaltmaya da odaklanmaktadır. İç savaşın ardından en büyük zorluk ise barış inşa sürecinin nereden başlatılacağı ve çeşitli siyasi grupların yeniden inşa sürecine nasıl akredite edilebileceğini belirlemektir.

Uluslararası toplum, savaşta batmış ülkeleri yeniden inşa etme politikalarını geliştirmeye, acil durumlar hazırlık ve kalkınma için büyük miktarda yardımlar yapmaya çalışmaktadır, ancak çatışma sonrası ülkelerin çoğu, esas olarak, dış yardıma bağımlı ve halka kamu malları sağlayamayacak derecede kırılabilirliklerinden kurtulabilmiş değildirler. Ehrenreich'e göre, bu ülkeler ekonomik büyümeyi veya toplumsal ürünlerin herhangi bir makul dağılımını sağlayamamaktadırlar: Genellikle kitlesel ekonomik eşitsizlikler, savaş bilimi ve kaynaklar için şiddetli rekabet ile karakterizedirler (Ehrenreich, 2012, s. 1161). Başarısız devletlerin son örnekleri, Somali'deki devlet kurumlarının tamamen çöküşünden ve eski Yugoslavya'dan Ruanda, Haiti, Liberya, Kongo, Sierra Leone ve Afganistan'daki çeşitli krizlere kadar sıralanabilir.

Bu çalışma, çatışma sonrası toparlanma için gerekli olan ekonomik politikaları ve hükümetin barış inşa sürecinin etkinliklerine nasıl öncelik verebileceğini incelemektedir. Ayrıca, bu çalışmada, çatışma sonrası hükümetlerin karşılaştığı zorluklar ve potansiyel fırsatlar ele alınmaktadır. Bu çalışmada, bir hükümetin ve bağışçıların barış inşa sürecinde nasıl bir politika koordinasyonu geliştirebileceği ve hükümetin barış ve huzurun artmasında nasıl öncü bir rol oynayabileceği incelenmiştir.

1. İyileşmenin Tanımı

Uzun süren bir çatışmadan çıkan ülkeler barış ve istikrar adına iyileşmenin sağlanması için mücadele etmektedir. Ayrıca uluslararası toplum politikaları geliştirilmekte, uzlaşma konferansları düzenlenmekte ve bu ülkelere çatışma sonrası kurtarma için insani yardım ve kalkınma yardımı teklif edilmektedir. Birçok araştırmacı ve örgüt iyileşmeyi tanımlarken; Ohiorhenuan'ın (Ohiorhenuan , 2011, s. 3) Flores ve Noorudin'den aktardığı tanımıyla, iyileşmenin; yeniden yapılandırma, yeniden inşa etme ve kurtarma gibi farklı tanımlamalara sahip olduğu ve hepsi ile çatışma öncesi koşullara, statüye geri dönülmenin ifade edildiği saptanmaktadır. Çatışma sonrasında toparlanma, savaş öncesi ekonomik

büyümeye ve istihdam oranlarına geri dönüş anlamına gelmektedir. Öte yandan, diğer araştırmacılar, toparlanma sürecini, çatışmadan önceki beş yıl boyunca elde edilen en yüksek kişi başına düşen GSYİH düzeyine geri dönüş olarak görmektedirler. Yukarıdaki tanımla ilgili olarak, çatışma sonrası hükümet, çatışma öncesi dönemle eşit bir büyüme oranına ulaşırsa, ekonomik düzelme sağlanabilmektedir.

Savaşı yaşayan bazı ülkeler, iyileşmeyi, savaşın çatışma sırasında yollar, limanlar ve hükümet binaları gibi tahrip olan fiziki sermayenin yeniden inşası süreci olarak görmektedir ve toparlanma için belirli hesaplamalara gitmekte ve çatışma öncesi başarılarını genellikle diğer hükümetlerle karşılaştırmaktadırlar. Bu hükümetler, kurtarma işlemini yalnızca ekonomik bir mesele olarak görmektedir ve bu yüzden siyasi uzlaşmadan önce bir ekonomik refaha kavuşma çabası içerisinde olmaktadır. İş olanakları yaratmaya, enflasyon oranını düşürmeye ve çatışma öncesi döneme eşit ulusal verim elde etmeye çalışmaktadırlar. Çatışma sonrası toparlanma için, politika yapıcılar, ülkeyi kaosu patlaması öncesinde var olan normal şartlara götürmeye ve ekonomik sistemin rutin bir şekilde devam eden yaklaşımını geri kazanmak için ekonomik politikalar geliştirmeye çalışmaktadırlar.

Öte yandan, birçok araştırmacı, toparlanmanın sadece çatışma öncesi koşullara dönmek ve sadece ekonomik boyutlardan ziyade daha kapsamlı bir kavram ve tanıma sahip olduğunu ileri sürmektedir. Ohiorhenuan (Ohiorhenuan, 2011, s. 3), iyileşmenin çatışma öncesi ekonomik ve kurumsal çerçeveye ve düzenlemelere dönmekle sınırlı olmadığını ileri sürerek, işsizlik oranını düşürmek, suç seviyesini düşürmek ve yüksek enflasyonla mücadele etmek gibi hem siyasi hem de sosyoekonomik konuları kapsadığını savunmaktadır. Bu sosyoekonomik dönüşümle ilgilidir ve savaştan kurtulmuş ulusların kendinden emin bir kalkınmayı sağlamasına olanak tanıyan yasal, kurumsal ve ekonomik politikadaki reformların kombinasyonlarına ihtiyaç duymaktadır. Bu, yeni bir politik ekonomi sisteminin kurulması ile daha farklı ve daha iyi bir şekilde yeniden inşa edilmesi anlamına gelmektedir.

Bu çalışmada, çatışma sonrası toparlanma adına yalnızca çatışma öncesi ekonomik koşulların geri dönüşünden ziyade iyileşmenin daha geniş bir tanımlaması mevcuttur. Mill (Mill, 2005, s. 1), güvenlik sektöründe reform yapma, kapsamlı siyasi ve ekonomik kurumlar oluşturma ve sürdürülebilir ekonomik büyüme ve gelişme sağlama ile ilgilenmektedir. Mill, çatışma sonrası iyileşmeyi, askeri (hukuk ve düzenin restorasyonu), politik (yönetişim), ekonomik (rehabilitasyon ve gelişim) ve sosyal koşullar (adalet ve uzlaşma) alanlarında eş zamanlı eşzamanlı iyileştirme için karmaşık bir süreç olarak tanımlamaktadır. Çatışma sonrası yeniden yapılandırma ekonomik yapılandırmayı, fiziki altyapıyı ve tesisleri yeniden inşayı, yardımların dağılımını sağlamayı, sosyal hizmetlerin yeniden aktive edilmesini, özel sektörün gelişimi için yeterli koşulların oluşturulmasını ve makroekonomik istikrar ve sürdürülebilir büyüme için önemli yapısal reformların hayata geçirilmesini kapsamaktadır. Bu çalışmada, ekonomik toparlanma ölçütü

ve ekonomik performansın göstergesi olarak gayri safi yurtiçi hâsıla kullanılmıştır. Bunun nedeni ise, toparlanma tanımında belirlenen kilit sektörlerdeki iyileşmenin çatışma sonrası ülkelerin ekonomik büyümesini hızlandırmasıdır.

2. Çatışmanın Başlıca Sebepleri

Bu başlık altında, örnek ülkelerde silahlı çatışmalara neden olan başlıca faktörler incelenmeye çalışılmıştır, çünkü çatışmanın nedenlerini belirlemek barış inşa sürecinde ve sürdürülebilir iyileşmeyi sağlamada önemlidir.

a) Güç ve Kaynaklar için Rekabet

Çatışmaların temel nedeni kaynakların güç ile ilişkisi olan ülkelerde iktidarda bulunanlara yönelik ayrıcalığa ve kamu kaynaklarına tam erişime sahip olma imkânı vermesi nedeniyle güç ve kaynakların farklı gruplar arasında rekabet unsuru oluşturmaktadır. Bu sebeple çatışmalar yaşanmaktadır, çünkü bazı kimseler halkın çoğunluğuna karşı daha fazla kaynak üzerinde hâkimiyet sahibi olmayı hedeflemektedir. Bu tip vakalarda birçok insanı soykırıma uğratan ve fiziksel sermayeyi muazzam boyutta yıkan ciddi çatışmalar yaşanmıştır.

Bu çalışmada, çatışmanın doğasını anlama ve sorunun çözümünü kolaylaştırma adına çatışmaların temel nedenleri araştırılmaktadır. Burundi'deki ihtilafı açıklayan Hatungimana (Hatungimana, 2011, s. 13), bu ülkede fakir ülkelerin tümüne benzer şekilde çatışmanın başlıca kaynağının zenginliğe ulaşma çabası olduğunu belirtmektedir. Herkes, gücü kaybetmenin yoksulluk durumuna geri dönüş anlamına geldiğini düşünmekte ve hiç kimse gücü terk etmeyi kabul etmemektedir. Gücün devamlılığını koruması için mümkün olan her şeyi yapmaktadırlar. Bu durumda çoğunlukla, kişisel çıkar halkın menfaatinden önce gelmektedir.

Örneğin Afrika, yeterli ekonomik kaynaklara sahip bir kıtadır, ancak sadece hükümet görevlileri ve yabancı şirketler Afrika'nın doğal kaynaklarından kazanç sağladığından insanlar yoksulluk, işsizlik ve çeşitli hastalıklardan muzdaribtir ve halklar arasında eşit bir kaynak dağılımı bulunmamaktadır. Güç ve kaynak için yapılan rekabet ya seçkinler arasında ya da farklı etnik gruplar arasında gerçekleşmektedir. Ndikumana (Boyce & Ndikumana, 2001, s. 2), Burundi ve Ruanda'daki etnik temelli çatışmaların ekonomiyi büyük ölçüde sarstığını ileri sürmüştür. Bu tür çatışmalar ülke ekonomisine zarar vermektedir. Bu ortamda vergi sisteminin düşük vergi tabanı ve yönetim yetersizliği hükümetin vergilerden elde ettiği geliri azaltmaktadır. Bu hükümetler, ayrıca birçok önemli kaynağı verimli sektörlerden ve sosyal kalkınma projelerinden askeri ve güvenlik harcamalarına yöneltmektedir.

Çatışma yalnızca etnik gruplar arasında değil, Burundi'ye benzer şekilde aynı etnik grup içinde çeşitli kabileler arasında dahi patlayabilmektedir. Elmi ve Barise (Elmi & Barise, 2010, s. 33), Somali'deki kabilelerin su, hayvancılık ve otlama gibi güç unsurları, Somali'nin bağımsızlığını kazanmasından önce ve bağımsızlık sonrasında çatışmalara neden olan en önemli faktörler arasındadır. Ülkenin kaynaklarını kullanmak ve memurları işe almak, devlet dış yardımlarını yönetmek ve devlet kontrolü için bir tür rekabet söz konusudur. Afrika'da siyaset, birçok

insanın geçimini sağlama ve kamu kaynaklarından büyük kazançlar elde etme uğruna hükümet görevine başlamada büyük miktarda yatırımlar gerektiren en verimli ve kârlı sektörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Liderler kendi etnik soydaşlarını veya ailelerini siyasi sürece dâhil etmek için harekete geçirmekte ve onlara destek verdikleri takdirde hükümetten ek fayda sağlayacaklarına dair sözler vermektedirler. Somali'deki bu duruma benzeyen rekabetler nedeniyle toplumlar arasında sürekli çatışmalar mevcuttur. "Birçok Somalili, devleti birikim ve egemenlik aracı olarak görmektedir. Bunu kontrol edenler ise zenginleşmekte ve yetkilendirilerek nüfusun geri kalan kısmını sömürebilmekte ve taciz edebilmektedir" ("World Bank Group - International Development, Poverty, & Sustainability", 2005, s. 18).

Afrika çatışmalarının ana faktörü, farklı etnik gruplar arasındaki veya farklı kabileler ve alt kabileler arasındaki güç ve kaynaklar üzerindeki rekabettir. Çatışmanın kapsamı ve olasılığı, belirli bölgelerdeki mevcut kaynakların seviyesiyle ilişkilendirilebilir. Afrika'nın bazı bölgelerinde yetersiz doğal kaynakların bulunduğu ve bazı Afrika ülkelerinin ise daha fazla doğal kaynaklara sahip olmasıdır. Bazı araştırmacılar, daha az doğal kaynağa sahip olan ülkelerde iç çatışma oranının yüksek olduğunu ve halkın kıt kaynaklar için savaştığını ve çoğunluğun daha büyük pay alarak hayatta kalmaya çalıştığını savunmaktadır. Öte yandan, bazı yazarlar genelde zengin kaynaklı ülkelerin yüksek oranda bir iç karışıklığa sahip olduklarını ve birçoğunda olabildiğince servet kazanmak için aç gözlü davranıldığını iddia etmektedirler.

Farklı çeteler, çatışma sırasında ve sonrasında kaynaklar az olduğundan ve kârlı nakit ürünlerin kontrolüne yönelik mücadeleler kabileler ve alt sınıflar arasında anlaşmazlıklara neden olduğundan kaynaklar üzerinde savaşıyorlar. Örneğin, Dünya Bankası'na göre, güney-merkez Somali'nin iki ırmağının vadilerinde bol mahsullerin, özellikle de muz ve diğer nakit mahsullerinin ekilmesinden fayda sağlamak için bazı kabileler başka kabileleri yerinden etmektedirler. Bazen, güçlü kabileler nehir boyunca insanları zorla çalıştırmaktadırlar ("World Bank Group - International Development, Poverty, & Sustainability", 2005, s. 7). Oyeniyi & Media'ya göre (Oyeniyi & Media, 2011, s. 3), kabilenin veya etnik grubun iktidar mücadelesi ve kaynak toplama sürecinde suç işlemesi ve her türlü yasadışı eylemi gerçekleştirmesi olasıdır ve diğer kabilelere saldırabilmekte veya meşru bir hükümet aleyhinde bir darbe düzenleyebilmektedir (Idi Amin'in Uganda'daki 1971 darbesi gibi). Ayrıca, önde gelen ordu subayları arasındaki etnik rekabet ve sivil devlet başkanlarına karşı etnik hoşnutsuzlukların neden olduğu askeri darbeler söz konusudur. Etnik ve kabilesel çatışmaların neredeyse hepsi, zenginlik ve güç kaynakları üzerindeki aşırı rekabetten kaynaklanmaktadır.

Afrika hükümetlerinin ve uluslararası toplumun, çeşitli etnik gruplar ve farklı kabileler veya alt sınıflar arasındaki güç ve kaynakların rekabetine çözüm bulma yolları aramalarının gerekli olduğu savunulmaktadır. Yalnızca çeşitli etnik gruplar

arasında güç ve kaynakları eşit paylaşmak çatışma riskini azaltabilmekte ve çatışma sonrası bölgelerin barışına katkıda bulunması mümkün olmaktadır. Brown & Stewart'a göre (Brown & Stewart, 2015, s. 13), ekonomik çalışmalardan elde edilen bir bulgu, kişi başına düşen gelir, ekonomik büyüme ve hayat beklentisi düşük ülkelerde çatışmanın görülme oranının yüksek olduğunu ortaya koyduğunu göstermiştir. İç savaşın sona ermesi için önemli olan, topluluklar arasında her türlü kaynağı eşit bir şekilde paylaşmaktır. Yoksulluk ve az gelişmişlik eşit olarak toplum tarafından paylaşıldığında çatışma riskinin düşeceği ve ancak bazı grupların toplumun çoğunluğunun fakir olduğu bölgelerde kaynakların orantısız bir kısmını stoklaması durumunda çatışma olasılığının çok yüksek olacağı savunulmaktadır.

b. Çıkarıcı Kurumlar

Çatışma, belli gruplar tarafından ülkenin yönetilmesi ve kaynakların halkın çoğunluğunun istifadesine sunulmaması durumunda ortaya çıkabilmektedir. Afrika'daki birçok sosyal ve ekonomik sorunlar, kıtadaki diktatörlüğe atfedilir. Halk, Afrika'yı dünyanın en yoksul kıtası yapan uzun vadeli diktatörlüğün bedelini ödemektedir. Hatungimana (Hatungimana, 2011, s. 6), Burundi'nin siyasi tarihinde çatışmaların nedenlerini açıklarken, genel olarak Tutsi'lerden küçük bir grubun iktidarı kötüye kullandığını ileri sürülmüştür. Sömürgeci devletler, azınlıkta olan Tutsi üstünlüğünü çoğunluk olan Hutu ve Twa'ya tercih etmiştir. Etnik kökenli olan bu örnekteki çatışma, koloni düzenleyicinin "böl ve yönet" politikasının parçası olan standart üzerindeki fırsat eşitsizliği nedeniyle yaşanmıştır. Bağımsızlığından bu yana ülkeyi yöneten küçük grup, ilk kez 1993'te demokratik olarak bir cumhurbaşkanı seçebilmiştir.

Çıkarıcı kurumlar ya da diktatör liderler kendi etnik gruplarını ya da ailelerini zenginleştirmektedirler. Dolayısıyla devleti kontrol edenler normal vatandaşların çoğunluğuyla karşılaştırıldığında birçok siyasi ve ekonomik ayrıcalıklara sahip olmaktadır ve Tutsi hakimiyeti boyunca bu şekilde davranıldığı görülmektedir. Golooba Mutebi'ye (Golooba Mutebi, 2008, s. 3) göre, Tutsi'ler devlet kurumları üzerinden kendi tekeli sayesinde eğitim ve öğretim fırsatlarına orantısız erişim sağlamıştır; zira kamu ve kilise okullarında ve eğitim kurumlarında okuyan öğrencilerin çoğunluğunu Tutsi'ler oluşturmuştur. Mezuniyet sonrası, Tutsi'ler, hükümetle olan bağlantıları nedeniyle Hutu topluluğundan olan arkadaşlarına oranla iş fırsatlarına çok daha kolay erişebilmiştir. Bu, Hutu'lar arasındaki eşitsizlik şikayetini arttırmıştır.

Afrika'da bazı diktatörler, ülkelerini yirmi yıldan fazla bir süre yönetmektedir ve kendi ülkelerindeki yoksul insanlara karşı her türlü insani hak ihlalini yapmakta ve büyük kaynakların, zenginliğin birikimini elde tutmaktadırlar. Maden çıkarma kurumları halktan güç devşirerek iktidara hâkim olmak için ellerinden gelen her şeyi yapmakta, eylemlerle mevcut iktidarı devirmeye çalışmakta ve şiddete yol açmaktadırlar. Bu nedenle, toplumlar arasındaki eşitsizlik, Afrika'daki şiddet olasılığını arttırmıştır. Brown & Stewart (Brown & Stewart, 2015, s. 8), ekonomik ve sosyal konularda yatay eşitsizliklerin halk arasında memnuniyetsizliğe yol açtığına ve dolayısıyla siyasi seferberlik olanaklarını artırdığına dair bir kanıt

bulduğunu saptamıştır.

Elmi ve Barise (Elmi & Barise, 2010, s. 36), Somali ihtilafının ikinci büyük nedeninin devletin baskısı olduğunu savunmuştur. Somali halkı 1969'dan 1991 yılına kadar 21 yıllık baskıcı bir askeri yönetim yaşamıştır. Hükümet, önemli konular üzerinde bir şeyler söylemek yerine, muhalefet gruplarının varlığını reddetmiştir. Bu askeri devlet, halka siyasete katılma fırsatı vermeyerek muhalefet gruplarının şiddete başvurmasına sebep olmuştur; çünkü devlet diğer tüm grupları rejimin bir parçası olmaktan alıkoymuştur. Muhalefet lideri, iki ülke arasındaki sınırı aşarak Etiyopya'dan Somali'ye saldırmıştır. Devlet tarafından basına uygulanan baskılar, şiddet ve aşırı güç kullanımı savaşın ana gerekçeleri olarak gösterilmiştir.

c. Sömürge Mirası

Avrupalı sömürgecilerin Afrika'yı pek çok yönden tahrip etmiş olması çoğu Afrika ihtilafının temel sebeplerindedir. Afrikalılar uzun süredir bir sömürge hakimiyeti altında yaşamış ve ülkelerini yönetme fırsatı bulamamışlardır. Sömürgecinin, Afrika'daki çekişme ve çatışmalara neden olan iki kötü mirası vardır: Bunlar Afrika'da sömürge sınırlarının yarattığı sorunlar ve etnik temelli çatışmalardır. Sömürgeciler, Afrika'da tartışmalı sınırlar çizmişlerdir. Amaçları Afrika'nın birliğine karşı olarak kıtadaki sonsuz çatışmaları oluşturmaktır. Afrika'daki sınırların ilk sömürge mirası olmasının yanı sıra Oyeniyi & Media (Oyeniyi & Media, 2011, s. 3), bu sınırların çoğunun sömürgecilikten miras kaldığını ve Afrika halklarından çok az ilgi görürken, Avrupa'da yoksul haritaları oluşturmaya karar verilen sömürge güçleri arasındaki görüşmelerin ve anlaşmaların sonucu olduğunu doğrulamıştır. Bazı bölgelerde sömürge ülkeler, uyumsuzluklar yaratan ve hatta Afrika'daki ülkeler arasında büyük savaşlara neden olan sınırları oluşturmuşlardır. Örneğin 1977'de Somali ve Etiyopya arasındaki savaş sınır anlaşmazlığından kaynaklanmakta ve benzer şekilde Somali ve Kenya arasındaki düşmanlık da sömürgecilerin stratejileri sebebinden olmaktadır. Elmi & Barise'ye (Elmi & Barise, 2010, s. 36) göre sömürge mirası, Somali'deki iç savaşın temel nedenlerinden biridir. Avrupalı sömürgeci devletler, yani Britanya, İtalya ve Fransa, büyük Somali'yi beş kısma ayırmıştır. Bundan İngilizler iki, İtalya ve Fransa ise birer pay almıştır. Avrupa güçleri Ogaden'in Somali bölgesini Etiyopya'ya vermiştir. Bölünmüşlüğü etkisi Somalili insanlar nezdinde bölünmeden beri göz ardı edilmiş ve şimdi iki Somali bölgesi Etiyopya ve Kenya'nın kontrolünde kalmaya devam etmektedir. Ayrıca, kıtadaki iç savaşın birkaç nedeni de muhalefet grupları savaşa yol açan ve onu besleyen ve savaşın sürmesini Avrupa kolonisinden dolaydır. Örneğin Mozambik, bağımsızlığından sadece birkaç yıl sonra iç savaşa sürüklenmiştir. Bunu fırsat bilen bazı Avrupa hükümetleri Mozambik'teki savaş gruplarına destek vermiştir. Bu savaş destekçileri, Mozambik'in bağımsızlığından bu yana iktidar partisi olan Mozambik kurtuluş cephesini tasfiye etmek için mücadele eden Mozambik ulusal direniş grubunu desteklemek için Rodos'u bir üs olarak kullanmışlardır.

Avrupalılar, Afrika'yı sosyal ve fiziksel farklılıklarından yararlanarak farklı etnik gruplara ve klanlara bölmek suretiyle yönetme stratejisini benimsemiştir. "Böl ve yönet" politikasını kullanarak bazı etnik grupları, örneğin Burundi ve Ruanda'da etnik şiddet yaratmaya teşvik etmişlerdir.

Ayrıca Ruanda soykırımı sırasında sömürge sonrası liderlerin sömürge benzeri bir sistem izlemiş olmaları da Ruanda soykırımında büyük rol oynamakta idi. Ülkenin uzun vadeli istikrarını tehdit altına sokan, giderek iç savaşa yol açan ve 1994 soykırımına neden olan bir dışlanma ve baskı stratejisi sistematik bir biçimde uygulanmaktaydı.

d. Zayıf Ekonomik Performans

Birçok Afrika ülkesi, zayıf ekonomik performans nedeniyle iç çatışmalarla karşı karşıya kalmıştır. Kişi başına düşen gelir azalmış, işsizlik oranı artmış, tüketim mallarının fiyatları artmış ve bu faktörler insanları öfkeliendirerek hayatları hakkında endişe duymalarına sebep olmuştur. Afrika genç bir kıtadır, çünkü nüfusunun büyük bir yüzdesi 15-30 yaş arası gençlerden oluşmaktadır ve bunların çoğu eğitim ve iş alma imkânına sahip değildir. Bu sebeple hükümet halka daha iyi bir yaşam için alternatif bir araç sunmadığı sürece gençler barışa karşı savaşı tercih etme durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Oyeniye & Media (Oyeniye & Media, 2011, s. 4), zayıf ekonomik performansın borç sorunu, düşük özel sermayenin akışı ve verimsiz dış yardım programlarıyla birleşiminin, birçok Afrika ülkesinde daha uzun vadeli bir çatışma yarattığını vurgulamaktadır.

Zayıf ekonomik performans, Sahra güneyindeki Afrika ülkelerinde iç çatışmaların temel nedenlerinden biri olarak görülmekte ve birçok yazar bu görüşü desteklemektedir. Örneğin, Somali'deki çatışma ve Somali'nin Siyad Bare diktatörlüğü yönetimi altında yaşadığı kötü ekonomik duruma atıflar yapılmaktadır. Çünkü 1991'deki iç savaş öncesi Somali, dış yardımlara bağımlılığı en yüksek fakir ülkelerden biriydi. Kişi başına düşen gayri safi milli hasılası (GSMH) 170 Amerikan doları idi ve yaşam ömrü yalnızca 47 yıl idi ("World Bank Group - International Development, Poverty, & Sustainability", 2005, s. 23).

3. Çatışma Sonrası İyileşme İçin Ekonomik Politika Öncelikleri

Bu başlık altında, çatışma sonrası durumların yeniden yapılandırılması ve geliştirilmesi sürecinde her şeyin öncelik taşıdığı düşüncesinden ziyade, çatışma sonrası toparlanma için ekonomik politika öncelikleri incelenmektedir. Çalışma, barış inşa sürecinde ve çatışma sonrası ülkelerin ekonomik büyümesinde ve iyileşmesinde dört faktörün rolünü araştırmaktadır. Bu değişkenler şunlardır: askeri harcamalar, yerli yatırım, dış yardım ve doğrudan yabancı yatırım.

b) Yeni Çatışma Riskini Azaltmada Askeri Harcamaların Rolü

Çatışma sonrası durumlarda yeni bir çatışma riski çok yüksektir çünkü bir ülke çatışmadan çıktığında, insanlar arasında büyük bir güvensizlik olduğundan başka bir çatışma ile karşılaşma ihtimali bulunmaktadır. Çatışma sonrası hükümet, durumunu göz önüne almalı ve çatışma yenileme riskini azaltmak için politikalar geliştirmelidir; çünkü "çatışma sonrası toplumlar çatışmanın geri dönüş riski ile

karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu nedenle, hükümetler haklı olarak yalnızca kendi başına bir ekonomik kalkınma değil, çatışma riskini azaltmaya yardımcı olan ekonomik politikalar benimseyerek endişe duymaktadırlar¹". Çatışma sonrası ülkelerdeki hükümetler, riskleri en aza indirmek için politikalar geliştirmeye ve şiddet ile çatışmayı kışkırtmak için sebep olabilecek her şeyi önlemeye çalışmaktadırlar. Ancak hükümetlerin politikalarının çoğunun çalışmadığı gözlemlenir. Ayrıca, çatışma sonrası ülkelere politika önceliğini koymalarında uluslararası toplumun rolü etkili değildir. Daha iyi politikalar geliştirirken, Afrika'daki iç savaş sonrasında barışın yıkılma riski en aza indirilebilir. Daha önce de değinildiği gibi, çatışmaya katkıda bulunan ana faktörlerden bir tanesi ekonomidir. Bu nedenle hükümet kapsayıcı bir ekonomik büyümeyi yakalamaya ve milli gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltmaya çalışmalıdır.

Çatışma sonrası durumlarda yeni çatışmalara neden olabilecek birçok faktör bulunmakta, ancak iki ana faktör isyancı gruplardan ve işsiz gençlerden oluşan risklerden oluşmaktadır. Çalışmada ilk olarak çatışma sonrası hükümetin askeri harcamayla yeni çatışma riskini nasıl azaltabileceği incelenmekte ve ardından, genç işsizliğin çatışma düzeyindeki rolü üzerinde durulmaktadır. Hükümetin yeni çatışma riskini azaltabileceği politikalarından biri, askeri harcamaların artırılması ile kanun ve düzenin yeniden sağlanmasıdır, ancak bazı araştırmacılar, yüksek askeri harcamaların barış ve toparlanmayı desteklemeyeceğini, ancak yeni çatışmalara neden olabileceğini ileri sürmektedir. Çünkü hükümetin çatışma sonrası toplumlarda yüksek askeri yatırımları verimsizdir. Daha fazla çatışma riskini önemli ölçüde arttırmaktadır. Yüksek tasarruflar politikasının %39'tan %24'e kadar çatışma riskini azaltacağı saptanmıştır. Bu, bir varsayım değildir: Bu, tam da Mozambik'in çatışma sonrası hükümetinin bir stratejisiydi. Mozambik sadece barış içinde kalmamış, aynı zamanda çok hızlı bir büyüme kat etmiştir (Collier, 2006, s. 4).

Askeri harcamaların ekonomik büyüme ve risk seviyesine olumsuz etkisi, hükümetle barış anlaşması imzalayan isyancı grupların endişe ve belirsizlik duygusu ile açıklanabilir; çünkü bu gruplar tekrar silahlanabilir ve yeni bir çatışma ortaya çıkabilir. Askeri harcamalar, isyancıların silahsızlandırılmasına ve barış anlaşmalarının koşullarını yerine getirmeyeceğine dair hükümetin bir mesajı niteliğindedir. Ayrıca bazı araştırmacılar, yüksek askeri harcamaların sosyal hizmetler ve altyapı yatırımlarında azalmaya neden olduğunu iddia etmektedir; askeri/güvenlik cihazlarının kurulması ekonomik ve politik açıdan yüksek maliyet getirmektedir. Daha yüksek askeri harcamalar, depresif sosyal hizmetler ve kamu altyapısında yetersiz yatırım ile ilişkilendirilmektedir (Collier, 2006, s. 3). Bu görüşe göre, çatışma sonrası hükümet barış görüşmelerinde ve barış anlaşması sonrasında risk oranını azaltmak için askeri harcama seviyesini azaltmak zorundadır. Bazı hükümetler siyasi meseleye odaklanırken diğerleri ekonomik sorunlarla baş etmeye çalışmakta, ancak büyümeyi teşvik eden politikalar ile barışı

¹ African-Bank, 2008, s. 46.

teşvik eden politikalar arasında bir takas söz konusudur. Fakat ekonominin toparlanması uzun vadede riskleri azaltmaya yardımcı bir faktördür.

Çatışma sonrasında, geçim kaynağı olarak barışa karşı savaşı tercih etmek gibi askeri yollar dışında başka yetenekleri olmayan oldukça fazla topluluk vardır. Bu nedenle hükümetin eski savaşçılar için bir planı olmalıdır. Çatışma sonrası bazı ülkeler silahsızlanma, terhis etme ve yeniden topluma kazandırma programlarını başarılı bir şekilde uygularken bazıları hala çok zorlanmakta ve uygulamada tıkanmaktadır.

Örneğin, Ruanda, silahsızlanma, terhis etme ve yeniden topluma kazandırma programında bir başarı öyküsüne sahiptir. Lötscher (2014), Ruanda'nın silahsızlanma, terhis etme ve yeniden topluma kazandırma yaklaşımını ve uygulanan programlar dahil olmak üzere uzlaşmayı, benzersizliğini ve etkinliğini büyük övgüyle karşılamaktadır. Ruanda'da barış inşa etme süreçleri Sahra güneyi Afrika'da tartışmasız en başarılı bir örnektir. Bugün Ruandalılar barış içinde ve görülür bir gerginlik olmaksızın birlikte yaşam sürmektedirler. Bu nedenle, Ruanda, barış inşa sürecini geliştiren ve yöneten diğer çatışma sonrası devletler için olumlu bir rol model olarak görülebilir.

Öte yandan, Burundi'deki iç savaş 10 yıldan fazla sürmüş ve uluslararası toplum hükümete eski savaşçıları silahsızlandırmak ve topluma kazandırmak için politikalar geliştirmelerinde yardımcı olmuştur. Burundi Ruanda gibi yüksek bir ekonomik dönüşüme sahip olmamasına rağmen silahsızlanma, terhis etme ve yeniden topluma kazandırma programını başarıyla uygulamıştır. Douma & Gasana (Douma & Gasana, 2008, s. 6), eski savaşçıların yeniden topluma kazandırılmasının 2004 yılı sonunda Burundi'de başladığına ve büyük ölçüde "çok uluslu terhis ve yeniden entegrasyon programı" tarafından finanse edildiğine işaret etmektedir. Operasyon, katkıda bulunan donör ülkeleri temsilen Dünya Bankası tarafından denetlenmiştir. Çok uluslu terhis ve yeniden entegrasyon programlarına göre 26000 asker ve eski isyancı etkisizleştirilmiştir. Eski savaşçıların beş seçeneği bulunmaktaydı:

1. Eski mesleklerine dönmek,
2. Örgün eğitim okuluna geri dönmek,
3. Mesleki eğitime katılmak,
4. Yeni işe başlamak için destek almak,
5. Gelir üreten faaliyetler desteğini almak.

Eski savaşçıların büyük çoğunluğu gelir getirici faaliyetler görmek üzere yeniden topluma kazandırılmıştır.

Silahsızlanma, terhis etme ve yeniden topluma kazandırma programı yıllarca süren iç çatışmalardan gelen her ülke için çok önemlidir ve iyileşme ve sürekli gelişmeyi amaçlamaktadır. Çatışma sonrası barış ve istikrarın sağlanması için gereklidir ve hükümetin ilk zamanlarda büyük önem vermesi gerekmektedir. Bu programdaki başarısızlık, yeni çatışmalara yol açabilir; bu sebepten eski savaşçıları yönlendirilmeli ve normal yaşama geri dönmelerine olanak tanıyan geçim projeleri edinmelidir. Örneğin Mozambik'te silahsızlanma, terhis etme ve yeniden topluma kazandırma programı barış inşa sürecinde 18 aylık sübvansiyonlu nakit ödemelerle askerlerin terhisini sağlayarak uzun süre mali destek sağlamak için

makul bir güvence vermiştir. Bu 18 aylık dönemde eski savaşçıların istihdam edilip yerel topluluğa entegre olması umulmuştur. Program, ayrıca üç aya kadar tarımsal aletler, tohumlar ve gıda maddeleri içeren meslek ekipmanları sağlamıştır (Edloe, 2007, s. 20).

Çatışma sonrası ülkelerin barış inşa sürecine yönelik bir tehdit oluşturan diğer bir faktör, yüksek genç işsizlik oranıdır; zira Afrika'daki gençlerin toplum içindeki oranı oldukça yüksektir. Ortalama nüfusun %50'sinden fazlası 20 yaşın altındadır. Gençlerin çoğu, iş olanakları olmayan işsiz kişilerdir. Genellikle gençlerin işsizliği çatışma seviyesiyle ilişkilendirilmektedir, çünkü işsiz gençler çatışma sonrası durumlar sırasında savaştaki isyancılar tarafından kolayca kandırılabilir. Azeng ve arkadaşlarına göre, işsizlik, politik istikrarsızlık riskinin artmasıyla önemli ölçüde ilişkilidir ve Sosyoekonomik eşitsizlikler ve yolsuzlukla ortaya çıkan oldukça fazla olan genç işsizlik oranının politik istikrarsızlık ve ulusal güvensizlik nedeniyle ülkeleri daha fazla duyarlı hale getirdiğini ileri sürmektedir (Azeng, Yogo, Kayizzi-mugerwa, & John, 2013, s. 4).

Uluslararası bağışçılar ve ülkeler, gençlerin ve toplumun tüm sınıfları için istihdam olanakları yaratma stratejisi belirlemelidir; çünkü daha fazla iş yaratıldığında, halkın beklentileri çarpıcı biçimde değişecektir. Genç işsizliğin üstesinden gelmek için daha fazla strateji gerekmektedir, çünkü niteliksiz gençler istihdam edilebilirse, isyancılar bunları şiddete almaya fırsat bulamayacaklardır. Nitekim ekonomik büyüme, genç erkek ve kadınlara iş imkânı sunarak riskleri azaltmaktadır. Öte yandan bazı araştırmacılar, genç işsizliğin çatışmanın önemli bir nedeni olmadığını ve şiddete gençleri teşvik eden diğer faktörlerin bulunduğunu ileri sürmektedir. Amarasuriya ve arkadaşları, genç işsizliğin silahlı çatışmaya neden olduğu fikrini reddetmiş ve bu kavramın gençlerin çatışma bağlamındaki sıkıntıları ve şikâyetleri gibi çatışma riskini nedeni içeren pek çok faktörü yansıtmadığını savunmuştur. İşsizliğin genel olarak gençlerin iş piyasasına girerken sıklıkla karşılaştıkları engel faktörlere sahip olduğunu savunmuştur. Ayrıca gençlerin; sınıf, cinsiyet, siyasi ve coğrafi çizgiler ile çeşitli heterojen bir grup olduğu gerçeğinin de yok sayıldığını ileri sürerek, genç işsizliği ile çatışma ve şiddete daha yapısal düzeyde marjinalize olma ve ayrımcılığa neden olan diğer sosyo-ekonomik ve siyasi faktörler arasındaki bağlantıların ülke bazında incelenmesine yönelik birçok vurgu yapılmasına ihtiyaç olduğunu savunmuştur (Amarasuriya, Gündüz, & Mayer, 2009, s. 6).

c) Ekonomik Büyümeye Destek Adına Yerli Yatırımın Rolü

Yerli yatırım, çatışma sonrası ülkelerin ekonomik büyümesi adına önem arz etmektedir ve hükümetlerin gayri safi yurtiçi hasıla içindeki yerli yatırım payını artırmaya çalışmaları gerekmektedir. Ruanda hükümeti, ülkenin ekonomik kalkınmasına ve iyileşmesine katkıda bulunmak için yerel tasarruf ve iç yatırım teşvik politikaları geliştirmiştir. Ocaya ve arkadaşları (Ocaya, Ruranga, & Kaberuka, 2012, s. 79), Ruanda'nın uzun vadeli süreçteki verilerini kullanarak

GSYİH ve yerli yatırım arasındaki dinamik ilişkiyi analiz etmiştir ve ADF² testinde, GSYİH ve yerli yatırımın bir seviyede sabit kalmadığını, ancak ilk değişkenliklerinin durağan olduğunu, yani ilk aşamada entegre olduklarını göstermişlerdir. Ayrıca, GSYİH ile yerli yatırımın birlikte bir bütünleşme gösterdiğini ve bunun da uzun vadeli ilişkileri olduğunu göstermiştir. Hata düzeltme modeli, yerli yatırımın bir gecikme ile GSYH'ye uyum sağladığını belirlemiştir. Uzun Vadeli ve Kısa Vadeli yerli yatırım arasındaki tutarsızlıkların yaklaşık %0,1528'i yıl içinde düzeltilmiştir.

İç savaşın ardından Ruanda hükümeti, tarım, sanayi ve turizm gibi farklı sektörlerde kamu ve özel sektör yatırımlarını artırmaya çalışmış ve hükümetin yurtiçi payını artırma politikalarından ötürü Ruanda'nın ekonomik büyümesinde yerli yatırım büyük bir rol oynamıştır. Ruranga ve arkadaşları GSYİH ve yerli yatırımın arttığını gösteren grafiksel analizle bu ilişkiyi açıklamıştır; yıllık GSYİH büyümesi ortalama olarak yaklaşık %8 düzeyinde kalmıştır. GSYİH payı olarak yerli yatırım, 1970'deki %7,18'den 2011'de %22,7'ye yükselmiştir. 2020'de GSYİH'nin %30'luk bir artışa ulaşılması için Ruanda Hükümeti tarafından belirlenen hedef, daha fazla çaba gerektirse de başarılabilir olarak görülmektedir.

Yerli yatırımın, çatışma sonrası ülkelerin ekonomik büyümesi ve toparlanması için önemli bir faktör olduğu düşünülmesi ve hükümetler, sermaye biriktirme politikalarını uygulamak suretiyle sermaye kaçışını azaltmak zorundadır. Yurtiçi yatırımda kamu ve özel sektörlerden her ikisi de gayri safi yurtiçi hasılayı artırmak için önemlidir. Kamu yatırımları, altyapı, eğitim, sağlık gibi kamu malları üzerine hükümetin harcamalarından oluşmaktadır ve bu yatırım, özel yatırımlar ve iç savaşlardan gelen ülkelerin geri kazanımı için gereklilik arz etmektedir. Örneğin, altyapı rehabilitasyonu, çatışma sonrası ülkelerin ekonomik büyümesinde büyük rol oynamaktadır, çünkü "ekonomik perspektiften altyapı birim maliyetleri düşürülerek ekonomik faaliyet kolaylaştırılmakta, pazarlar genişletilmekte ve ticareti kolaylaştırılmaktadır. Çatışma sonrası ortamlarda, altyapı rehabilitasyon projeleri, yerel kaynaklara dayalı ve emek kaynaklı olması halinde, yerel topluluklar ve toplum ekonomisi üzerinde çarpıcı etkiler yaratarak çok ihtiyaç duyulan istihdam ve ekonomik fırsatlar sağlayabilmektedir (J. Ohiorhenuan & Stewart, 2008, s. 51)"

Ruanda hükümeti özellikle su ile elektrik temini ve ulaşım altyapısında rehabilitasyon projelerini hayata geçirmiştir. 2000 yılında, Ruandalıların küçük bir yüzdesi temiz su bulabilmekteydi, ancak hükümet, su tedarik geliştirme projelerine bütçesinin büyük bölümünü tahsis etmiştir. Hükümetin çabaları sayesinde sağlıklı suya erişimi olan insanların sayısı artarken, 2015 yılında nüfusun %70'inden fazlasının su ihtiyacı karşılanmış ve 2017'de bu oranın %100'e çıkarılması planlanmıştır. Ayrıca hükümetler, çöplerin yolları ve halka açık yerleri işgal etmiş olduğundan hijyen ve sağlık koşulların oluşturulması ve devam ettirilmesine büyük miktarda para harcamışlardır.

Ruanda'da elektrik, göllerdeki enerji santrallerinden 2000'li yılların başına kadar

² Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) Testi, istatistikte bir zaman serisinin birim kök içerip içermediğini test etmeye yarayan bir işlemdir.

üretimiştir. Enerji santrallerinden gelen elektrik arzı azalmış, çünkü iki gölün su seviyesi 2004 yılında giderek azalmıştır. Ekonomi büyüdükçe, elektrik talebi artmış; buna ek olarak iş ve sanayi sektörü de yüksek elektrik arzına çok ihtiyaç duymaya başlamıştır. Hükümet elektrik tedarikini artıran dizel jeneratörleri kurmuştur, ancak dizel jeneratörleri çok maliyet getirmekteydi. Ayrıca hükümet, elektrik sorununu çözmek için göllerde bazı enerji santrallerini rehabilite etmiştir. 2009'da insanların yaklaşık %28'inin elektrik ihtiyacı karşılanmaktaydı, ancak 2017'de hükümet elektrik arzını halkın %70'i için tedarik etmeyi hedeflemektedir. Ruanda hükümeti, donörlerden kalkınma yardımı almaya yönelik ulaşım altyapı projelerini hayata geçirmiştir. Başkent ve diğer büyük kentler arasındaki yolları iyileştirmiş ve ülkede yeni yollar inşa edilmiştir. Ruanda, Doğu Afrika Topluluğunun üyesi olan yerleşik bir ülkedir ve karayolu ile bu ülkelere bağlanmaktadır. En önemli ticaret yolu, Kampala ve Nairobi üzerinden Mombasa'ya giden yoldur ve en çok ithal edilen mallar bu yol üzerinden geçmektedir. Ayrıca hükümet, Kigali'de uluslararası bir havaalanının yeniden inşasını başlatmıştır.

Politika yapıcılarının el atmaları gereken ilk konulardan biri, kaynakların ekonomiye katkısının çok önemli olduğu ve sermaye kaçıışı, Sahra güneyindeki bölgede büyümeyi ve gelişmeyi ciddi biçimde zayıflatan bir engel olduğu için, sermaye çıkışlarını azaltmaktır. Sahra güneyindeki ülkelerde hem kamusal hem de özel tüketim ve yatırım için mevcut kaynakların artırılması için sermaye kaçıışının azaltılması esastır (Weeks, 2012, s. 14). Sermaye kaçıışını en aza indirmek için politika ve iş yönetmeliklerinde yapılacak reformlar gereklilik arz etmektedir.

Hükümet, finans sistemlerini yeniden inşa etmek, sermaye kaçıışını azaltmak ve sermayenin geri dönüşünü artırmak için gerekli kurumsal ve fiziki altyapıyı hazırlamaya çalışmalı ve uluslararası toplumu teşvik edici politikalar geliştirmelidir. Bu politikalar, finansmanın ana kaynağı olan çok miktarda yardım vermeye ve sürdürmeye devam etmelidir.

Ayrıca, Afrika Diasporası, hükümet ve bağışçıların yeniden yapılandırma ve geliştirme sürecine katılmalarında yardımcı olursa, ülkelerindeki barış inşa sürecine daha fazla katkıda bulunulabilir. Amaç, barışın geliştirilmesi ve ülkelerinin istikrara kavuşması için batı ülkelerinde yaşayan büyük sayıda Afrika Diasporasının finansal kaynaklarını ve insan kapasitelerini harekete geçirmek için kesinlikle gereklidir. Hükümet ayrıca, iş dostu çevre yaratarak sermaye girişlerini artırabilir ve halkı ülkeye yatırım yapmaya teşvik edebilir. Özel sektör yatırımları, çatışma sonrası ülkenin iyileştirilmesi için çok önemlidir. Mills & Fan'a göre (Mills & Fan, 2006, s. 10), yatırım için iyi iklim yaratmak, herhangi bir gelişmekte olan ülkede önemli olmakla birlikte çatışma sonrası dönemde üç nedenden dolayı özel bir öneme sahiptir. İlk olarak, özel sektör sürdürülebilir bir istihdam yaratmaktadır; çünkü, barış inşa sürecinde kendileri için fırsat olan istihdam olanakları terörle mücadele eden eski savaşılar için çok gerekli. İkinci olarak, özel sektör, hükümetlerin çatışma sonrası dönemde kamu malları ve hizmetleri sunma kapasitelerinin azalması nedeniyle oluşan boşluğun doldurulmasında büyük rol

oynamaktadır. Üçüncüsü, bu üç faktör, yeni bir çatışmaya düşme ihtimalini artıracak bazı "açgözlülük" ve "şikâyet" konularının çözümü için gereklidir.

d) Çatışma Sonrası Ülkelerde Dış Yardımın Gerçek GSYİH'ya Etkisi

Savaş sonrası toplumlar için dış yardım gereklilik arz etmektedir, çünkü savaş kamusal ve özel mülkleri yok etmekte ve çatışma sonrasında halkın yaşamını bozmaktadır. Dış yardım, uluslararası bağışçılarla koordineli olarak çatışma sonrası hükümetin, yeniden yapılandırma ve geliştirme süreci için etkin ve verimli olmasını sağlamak için politikalar belirlemesi gereken önemli bir finans akışıdır. Dış yardım temelde insani yardım ve resmi kalkınma yardımı olmak üzere iki biçimde gerçekleşir. Hayatlarını kurtarmak ve insan kaynaklı felaketlerden muzdarib olanların oranını azaltmak için savaş sonrasında insani yardıma ihtiyaç duyulsa da çatışma sonrası hükümetin ihtiyaç duyduğu şey barış ve istikrarın sağlanması ve ekonomik iyileşmenin sağlanması için resmi kalkınma yardımınıdır.

Bağışçılar, hukuk ve düzeni, altyapıyı kurumsal bir yapılandırmaya kavuşturma ve yeniden yapılandırmada çatışma sonrası hükümete destek verebilir. Çatışma sonrası birçok ülkenin dış yardımları, ekonomik büyümeye katkıda bulunmuştur, Mozambik, göze çarpan bir örnektir:

Mozambik, 1992 yılından bu yana büyüme ve yoksulluğun azaltılması açısından açıkça bir başarı öyküsüdür. Bunu mümkün kılmak için yardımın belirleyici bir rol oynadığını göstermiştir. Yüksek seviyede sürekli yardım almadan Mozambik'in şu koşullarda başarabileceği bir yol yoktur: (i) barışın o kadar sorunsuz bir şekilde kurulması; (ii) savaş sonrası istikrarı sağlamak için mücadele etmek; ve (iii) yaygın rekonstrüksiyon uygulamak. Sonuç olarak, Mozambik bağımsızlıktan çok daha güçlü bir konumdadır. Bu yazıda yapılan büyüme muhasebesine dayanarak, kamusal mallar, özellikle kamu altyapısı, eğitim ve sağlık alanlarında devlet tarafından yapılan yardımların finanse edilmesi; yardımların kalkınma sonuçlarına katkıda bulunduğu temel kanallar olmuştur. Yardımların amaçlanan sonuçları, tarımsal dönüşüm ve kalkınmaya potansiyel katkısı henüz gerçekleşmemesine rağmen büyük ölçüde başarılmıştır (Moreira, 2005, s. 1).

Sahra güneyindeki Afrika ülkelerinde dış yardımın ekonomik büyüme üzerindeki etkileri konusunda bir tartışma vardır. Pek çok araştırmacı, ekonomik desteğin geliştirilmesinde dış yardımın rolünü savunmakta, ancak bazı araştırmacılar, dış yardımın ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilediğini ve her birinin haklı çıkma gerekçelerinin bulunduğunu iddia etmektedir. Yardımların büyüme üzerindeki olumlu etkisini vurgulayan araştırmacılar; yabancı yardımların, örneklemedeki her ülkenin ekonomik faaliyeti üzerinde olumlu ve belirgin bir etkiye sahip olduğunu gösteriyor. Çalışmadan çıkarılabilecek bir politika örneği, yurtiçi tasarruflarını tamamlayarak, yabancı sermaye akımlarının reel gelir üzerinde olumlu bir etkisi olabileceği (Hatemi-J & Irandoust, 2005, s. 71) üzerinde odaklanılmışlardır.

Dış yardım, birçok ülkenin hem fiziksel hem de beşerî sermayesini geliştirerek büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir. Birçok okul yardım kuruluşları tarafından finanse edilmektedir ve bu okullar işgücü piyasasına tedarikçi olarak eğitilmiş insanları sağlamaktadır ve bazı yardım kuruluşlarında mesleki eğitim

okulları bulunmakta ve birkaç sağlık merkezi işletilmektedir. Kalkınma yardımı, çatışma sonrası ülkelerin altyapısının, bütçesel desteğinin ve kurumsal yapının iyileştirilmesiyle büyümeyi teşvik etmekte ve bu ve büyüme ile uzun vadeli bir ilişki kurulmaktadır.

Öte yandan, yardımların büyümeye uzun vadedeki etkisi, bu ülkelerin çoğunda negatif bulunmuştur. Çatışma sonrası hükümetler ilk on yılda yardım almaktadır ancak Afrika'daki çatışma sonrası ekonomik canlanmanın desteklenmesinde dış yardımların başarı öyküleri artık bulunmamaktadır. Afrika'daki yardımların etkisizliği, yolsuzluk, kötü idare ve bu ülkelerin liderlerinden gelen teşvik eksikliği gibi birçok faktöre bağlanabilir.

Yeni politikaların geliştirilmesi ve eski maliye ve para politikasının reformu, dış yardımın verimliliği ve etkinliği için önemlidir; çünkü iyi politikalar ve stratejik planlar olmadan, altyapıyı yeniden yapılandırmak gibi üretken sektörler dış yardım harcanmayacaktır. Boakye (Boakye, 2008, s. 6), Gana'daki ekonomik büyümeye yönelik dış yardım önemli derecede negatif olduğu savunulmuş ve çok sayıda politika önerisi arasında, iyi makroekonomik ortamda yardımın etkin bir şekilde işlediği için, iyi para ve maliye politikalarının doğru bir şekilde formüle edilmesi ve uygulanmasını amaçlayan politikalar önerilmiştir.

Ruanda, iç savaştan kurtulma, barış, ekonomik büyüme ve gelişmeyi destekleme konusunda birçok başarıya sahiptir. Ruanda'daki barış inşa sürecine dış yardımın katkısı vardır, çünkü hükümet bütçesinin büyük bir oranı dış yardımlardan geldiğinden dış yardım miktarı önemli derecede yükselmiştir ve hükümet 1994 yılında soykırımdan sonra ülkeyi yeniden inşa etmeye başlamıştır. İlk beş yıl boyunca dış yardımlar insani yardım biçiminde gelmiş, ancak bir süre sonra hükümet, geliştirme yardımından yararlanırken ekonomiyi hızlandırmaya odaklanan kalkınma stratejisini belirlemiştir. Ruanda ekonomisi, dış yardım değişikliklerine karşı çok hassastır ve savunusuzdur. Bazı bağışçılar, hükümet tarafından isyancıların Kongo Cumhuriyeti'ne destek verdiği iddiaları üzerine yardımlarını durdurması sebebiyle büyüme oranı %4,7'ye düşmüştür.

Burundi'de, dış yardım, birçok insanın yaşam koşullarını iyileştirmiştir ve bazı yardım kuruluşları, çiftçilik faaliyetlerinde ailelere destek vermek ve küçük işletmeler başlatmak için mikro finans kurumları kurmuştur. Ayrıca ülke, kalkınma yardımı almış, ancak zayıf politikalar ve yönetim sistemi nedeniyle Burundi, Ruanda'ya benzer bir büyüme oranına ulaşamamıştır. Burundi'de ekonomik reformlar öncesinde yapısal politik reformlar yapılması gerekmektedir, çünkü düşük ekonomik büyüme oranı ve negatif dış yardım, özel siyasi kurumlara dayanan hükümet sistemi ile ilişkilidir. İnsani yardım ya da kalkınma yardımı olsun, dış yardım miktarı hükümetin insan hakları ihlalleri iddialarına yenik düşmüş ve dış yardımın kesilmesi ülkenin ekonomik büyümesini olumsuz yönde etkilenmiştir.

e) Doğrudan Yabancı Yatırım ve Gerçek GSYİH

Hükümet, doğrudan yabancı yatırım gibi diğer mali getirilere önem vermelidir;

çünkü yerli yatırım, çatışma sonrası durumlarda ekonomik büyümeyi desteklemek için yeterli değildir. Çatışma sonrası hükümet, risk seviyesi, piyasadaki rekabet gücü, doğrudan yabancı yatırım politikaları ve diğer tüm faktörler gibi doğrudan yabancı yatırımların belirleyicilerini de göz önüne almalıdır. Todaro & Smith (Todaro & Smith, 2013, s. 1), doğrudan yabancı yatırımın Sahra güneyindeki Afrika ülkelerinin ekonomik performansını açıklamakta önemli bir unsur olduğu ve diğer sermaye türleriyle karşılaştırıldığında daha düşük bir oranda olduğu için doğrudan yabancı yatırımın Sahra güneyindeki Afrika'da büyümenin ana faktörlerinden biri olduğu savunulmuştur. Dahası, yaptıkları çalışma, doğrudan yabancı yatırımın sadece büyümeyi yönlendirdiği değil aynı zamanda büyümeyi izlediği de göz önüne alındığında, doğrudan yabancı yatırım büyüme ilişkisinde önemli endojenliğin varlığını doğrulamaktadır.

Sahra güneyindeki Afrika ülkeleri farklı şekillerde büyük miktarda finansal akışa sahip olmakla birlikte, hâlâ büyüme oranları düşüktür ve yüksek işsizlik ve yoksulluk oranlarına sahiptirler. Doğrudan yabancı yatırım, bölgenin ilgi duyduğu finansal akışlardan birisidir, ancak kişi başına düşen gelir üzerindeki etkisi nispeten düşüktür ve birçok araştırmacı, doğrudan yabancı yatırımlara yönelik politika reformlarının yapılmasını önermektedir. Michałowski (Michałowski, 2012, s. 687), Sahra güneyindeki Afrika ülkelerine yapılan doğrudan yabancı yatırımın bölgede eşit olmayan bir şekilde dağılmakta olduğunu ve birkaç ülkede yoğunlaştığını saptamıştır. Sahra güneyinde bulunan Afrika ülkelerindeki ekonomik büyüme üzerindeki doğrudan yabancı yatırım etkisi ile ilgili karışık deliller bulunmaktadır. Sahra altı Afrika ülkeleri, yalnızca daha fazla doğrudan yabancı yatırım çekme çabalarını değil, aynı zamanda daha çeşitlendirilmiş ve daha katma değerli faaliyetlere yönlendirmek için çabalarını güçlendirmelidir.

Çatışma sonrası toplumda üretim, geleneksel bir yöntem ve çıktı düzeyini yükseltmek için gerekli sermayeye sahip değildir; dolayısıyla ekonomik büyümeye katkıda buldukları için yurtdışı doğrudan yatırımlar gibi sermaye girişlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Birçok araştırmacı, doğrudan yabancı yatırımın Sahra güneyindeki Afrika ülkelerinin ekonomik büyümesini arttırmada önemli faktör olduğunu saptamıştır. Johnson (Johnson, 2006, s. 2), doğrudan yabancı yatırımın, fiziksel sermayenin ve teknoloji akışının bir sonucu olarak ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu savunarak kaynak girişimi ve beceri aktarımıyla doğrudan yabancı yatırımın ekonomik büyümeyi olumlu etkilediğini belirtmiştir. 1980-2002 döneminde 90 ülkeyi kapsayan bir örnekte hem kesit hem de panel verileri analiz edildikten sonra, ampirik kanıtlar, doğrudan yabancı yatırım girişlerinin gelişmekte olan ekonomilerde ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini, ancak gelişmiş ekonomileri desteklemediğini ortaya koymuştur.

Genel olarak, doğrudan yabancı yatırım, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik büyümesi ve özellikle çatışma sonrası ülkeler için çok önemli bir faktördür. Kırılgan devletler, doğrudan yabancı yatırımları çekmek için politikalar ve reformlar yapmışlardır; örneğin Ruanda, ihracat işlem bölgeleri ve sanayi parkları da dahil olmak üzere doğrudan yabancı yatırım için teşvikleri stratejinin önemli bir parçası olarak gördüğü için, üretim seviyesini yükseltmek için doğrudan

yabancı yatırımları çekmeyi başarmıştır. Ruanda şirketleri ile doğrudan yabancı yatırım ortaklığı teşvik edilmesi ve yerli yatırımın teşvik edilmesi politikanın ayrılmaz bir unsuru olarak görülmüştür. Doğrudan yabancı yatırım dahil olmak üzere yatırımların, ihracat ve pazarların çeşitlendirilmesine imkân vermesi, özellikle sadece tarımda değil, üretim ve hizmetlerde de ihracata değer katan yerel işleme sanayileri inşa etmesi gerektiği de belirtilmiştir. Ayrıca yatırım, kırsal alanlarda istihdam için fırsatlar sağlamalıdır (Malunda, 2012, s. 8).

İlk on yıl boyunca, siyasi istikrarsızlık ve doğrudan yabancı yatırım ile ilgili kural ve düzenlemelerin eksikliği nedeniyle Ruanda daha fazla yabancı sermaye çekememiştir. Fakat daha sonra Hükümet makroekonomik politikalarını değiştirmiş ve doğrudan yabancı yatırımı ekonomik büyümeye önemli katkıda bulunan unsurlardan biri olarak görmüştür. Yabancı sermayeye düşük vergi uygulanmış ve serbest ticaret kaydı ilan edilmiştir. Yatırımcılar ticari çiftçiliğe başlamış ve tarım sektörünü teşvik ederken birçok kişi doğrudan doğruya istihdam olanakları elde etmiş ve verimliliklerini, üretimlerini iyileştirmek için gerekli becerileri elde etmişlerdir. Fakat bazı ülkeler birçok nedenden ötürü daha fazla doğrudan yabancı yatırım çekememiştir, örneğin Burundi zayıf yönetim sistemi ve politik ve ekonomik istikrarsızlığı nedeniyle daha fazla doğrudan yabancı yatırım çekememiştir. Ndoricimpa'ya göre (Ndoricimpa, 2014, s. 2031), doğrudan yabancı yatırım ve ihracat, Burundi'de ekonomik büyümenin motoru değildir ve Burundi'deki büyüme kaynakları başka yerlerde aranmalıdır. Burundi ekonomisi küçüktür, bu nedenle Burundi daha fazla doğrudan yabancı yatırım çekmek istiyorsa, kaynak arayan ve verimliliği arayan doğrudan yabancı yatırımcıları çekmek için yönetim, siyasi ve ekonomik koşullarını iyileştirmeye çalışmalıdır.

2) Çatışma Sonrası Ülke Ekonomileri Üzerine Görüşler

Birçok araştırmacı, çatışma döneminden sonra yeni bir çatışma ihtimalinin yüksek olması nedeniyle yüksek askeri harcamaları savunmaktadır. Yetkililer, ülkenin isyancı gruplarını silahsızlandırmak ve ülkenin her yerinde kanun ve düzeni sağlamak için ordu için bütçe miktarını artırılması gerektiğini ileri sürmektedir. Buna karşın, birçok araştırmacı da askeri harcamanın çatışma sonrası durumlarda ekonomik büyümeyi olumsuz etkilediğini, çünkü hükümetin büyümeyi ve toparlanmayı teşvik etmek için bu kamu kaynaklarını kullanmak yerine askere büyük miktarda para aktardığını savunmaktadır.

Collier (2006), yüksek askeri harcamaların düşük sosyal hizmetler ve kamu altyapısında yetersiz yatırıma sebebiyet verdiğini ve askeri harcamaları azaltarak serbest bırakılan kaynakların büyümeyi artırmak için kullanılabileceğinden askeri yatırımlarda azalmaya gidilmesini savunmakta ve bunun da büyümeye engel iç çatışma risklerini azaltacağını belirtmektedir. Ayrıca Africa Bankası (2008), araştırma çalışmalarından dolayı büyümeyi teşvik eden politikalar ile barışı teşvik eden politikalar arasında pozitif bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koyduğu için,

askeri harcamalar ile toparlanma arasındaki negatif ilişkiyi doğrulamaktadır.

İç yatırım, reel büyümeyi olumlu yönde etkilemekte ve ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. İç savaş sonrasında hükümetler kamu altyapısının iyileştirilmesi ve özel sektörün geliştirilmesi de dahil olmak üzere makroekonomik reformlar gerçekleştirmelidir. Yeni yolların inşası, elektrik ve suda iyileşme ve daha iyi telekomünikasyon hizmetleri, ülke genelindeki ticari faaliyetlerin yükselmesine imkân vermektedir. Ayrıca hükümet, yönetmelikler ve vergi sistemi aracılığıyla iş dünyası ortamı yaratabilmektedir.

Bağışçılarla koordineli olarak hükümetler, çatışma sonrası toparlanma için politika önceliklerini belirleyerek dış yardım, ekonomik büyüme ve gelişmenin motorunu haline getirebilir. Dış yardım, ağırlıklı olarak kalkınma yardımı şeklinde nitelenebilir, öyle ki hükümetler için altyapı rehabilitasyonu, kurumsal yapı ve bütçe desteği gibi önemli sektörlere büyük yatırımlar yapmaya imkân tanımaktadır. On yıl sonra, yüksek büyüme oranı, kişi başına düşen GSYİH ve işsizlik oranındaki düşüş, kırılğan hükümetlere sunulan büyük dış yardımların kazanımlarıdır.

Örneğin başlangıçta, Ruanda'da doğrudan yabancı yatırımın ekonomik büyüme üzerinde çok az etkisi bulunmaktaydı; çünkü hükümet, siyasi istikrarsızlıktan ve değişken çevre belirsizliğinden dolayı daha fazla doğrudan yabancı yatırım toplayamadı. Hükümet, ticaret kanunlarını değiştirerek ve yabancı yatırımcılara düşük vergiler ve düşük işletme kayıt ücretleri gibi teşvikler vererek yatırıma açık olduğunu açıkladı ve bu reformların ardından daha fazla yabancı yatırımcı tarım ve sanayi sektörüne yatırım yapmaya başladı ve daha sonra ülkeye daha fazla doğrudan yabancı yatırım girerek ihracat seviyesini yükseltti. Burundi'de siyasi istikrarsızlık, kötü kurumlar ve yönetim zaafiyeti ve etkisiz ekonomi politikaları gibi pek çok faktör nedeniyle doğrudan yabancı yatırım akışı Ruanda'ya kıyasla düşüktür.

Sonuç

Sürdürülebilir kalkınma ve iyileşmeyi sağlamak için dış yardım bağımlılığını azaltmak ve iç geliri artırmak için reel ve etkili politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Çatışma sonrası ülke ekonomilerinin büyük kısmı bağışçıların kalkınma yardımıyla finanse edildiği için, dış yardım değişikliklerine karşı oldukça savunmasızdır. Hükümetler, dış yardım akışlarının uzun vadede güvenilir olmadığı ve uluslararası toplumun belirli kriterlerinin yerine getirilmesini gerektirdiği için, çatışma sonrası ülkeler zamanında yardım almadığından, ekonomik büyümeye katkıda bulunan dahili finansal kaynakları bulmaya çalışmaktadırlar. İç geliri artırmanın yollarından biri de vergi sisteminde reform yapılmasıdır. Örneğin, hükümet, vergi oranını artırarak, vergi tabanını genişleterek ve yeni vergileri ücrete tabi tutarak vergilerden elde edilen geliri arttırabilmektedir.

Çatışmanın yenilenme riskini azaltmak için bu çalışma, politika yapıcılarını askeri harcamaları azaltmaya, özellikle beşerî sermayeye yapılan yatırımlar emek arzını ve verimliliği iyileştireceği için beşerî sermaye yatırımlarının arttırılmasını tavsiye etmektedir. Yüksek askeri harcamalar yerine hem ihracatlara hem de fiziksel ve beşerî sermayeye yapılan yatırımlar gereklilik arz etmektedir, çünkü yüksek askeri harcamalar, üretken sektörlerde az yatırıma ve düşük yerli üretime neden olmaktadır. Ayrıca, yeni bir çatışma riskini azaltmak için bu çalışma, gençler için iş olanakları yaratılmasını önermektedir; çünkü çatışma sonrası ülkelerde nüfusun büyük bir yüzdesi yaklaşık olarak 20 yaşın altındaki gençlerden oluşmakta ve genç işsizlik oranları oldukça yüksektir. İşsiz gençlik şiddet ve yeni çatışmalar için istihdam kandırılmaya ve örgüte dâhil olmaya müsaittir.

Hükümetler, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve kalkınma için tek çare olan yerel yatırımları artırıcı politikalar geliştirmelidir. Yerli yatırımları ve ekonomik büyümeyi teşvik etmek için yeni yollar, enerji jeneratörleri, baraj inşaatları gibi kamu yatırımları gerekmektedir. Özel sektörün gelişimi için iş dostu çevre oluşturulması ve mülkiyet haklarını koruyan yasalar ve düzenlemeler çıkarılması gereklilik arz etmektedir. Tasarruf kültürü teşvik edilmelidir, çünkü insanların büyük çoğunluğu gelirlerini tarımdan sağladığı için çatışma sonrası ülkelerde tasarruf oranı oldukça düşmektedir. Yurtiçi tasarruflar için halk, geleneksel tasarruf yöntemleri yerine kazançlarını banka hesaplarına yatırdıklarında, yerli yatırıma katkıda bulunmuş olurlar. Bankacılık hesaplarındaki yatırımlar, özel işletmelere kredi olarak geri dönmekte ve yerli yatırımları arttırmaktadır. Ayrıca hükümet (kendi makroekonomik politikalarını kullanarak) yerel işletmeleri tekel gücü olan yabancı şirketlerden korumak ve çiftçilere de sübvansiyon sağlamak zorundadır. Ayrıca, hükümetler, bağışçılarla koordineli olarak halka ücretsiz eğitim sunmak için politikalar geliştirmelidir; çünkü eğitimsiz kişilerin barışa karşı savaşı tercih etme durumlarından okuryazarlıktaki yetersizlik, sorunun bir parçasıdır. Pek çok kişi eğitim fırsatı bulduğu takdirde gelişim için uygun bir

zemin sağlanmış olacaktır.

Ayrıca, sadece yurtiçi yatırım, ekonomik büyümeyi teşvik etmek için yeterli olmayacaktır. Bu yüzden yabancı finansal sermayeleri çekmek için politikalar gereklidir. Çünkü doğrudan yabancı sermaye yatırımları bu tür örnek ülkelerde düşük ve istenilen düzeyde değildir. Dolayısıyla çatışma sonrası hükümetler, yabancı yatırımcıları cesaretlendiren politikalar belirlemelidir:

- Güvenliđi önleyici riskler gibi doğrudan yabancı yatırıma engel riskleri azaltmak
- Düşük ücretli nitelikli işgücünün sağlanması
- Yabancı mülkleri koruma altına alan ticari kanunlar ve yönetmelik taslakları hazırlanması
- Vergi sistemlerinin ve ticari kayıt prosedürlerinin yeniden düzenlenmesi

Yerel yatırım, dış yardım, doğrudan yabancı yatırımlar ve askeri harcamaların, çatışma sonrası ülkelerin ekonomik büyümesi üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Kısa vadede, askeri harcamanın gerçek GSYİH üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamakla birlikte, bazı bölgelerde ekonomik büyüme üzerinde belirgin bir pozitif etkisi bulunmaktadır.

Bu çalışma, çatışmayı sona erdirmek ve ekonomik büyüme ve gelişmeyi arttırmak için özellikle Sahra güneyindeki ülke hükümetleri tarafından yapılan politika reformlarının rolünü karşılaştırarak çatışma sonrası iyileşme için ekonomik politikaları araştırmaya çalışmıştır. Çalışmanın başlıca hedefleri, yeni çatışma riskini azaltmak ve ekonomik büyümeyi teşvik etmek için askeri harcamaların rolünü belirlemek, iç ve dış mali akışların, incelenen iki ülkenin ekonomik iyileşmeye katkısını incelemektir. Ayrıca çatışma sonrası durumlarda; yolsuzlukla mücadelede finansal yönetim sisteminin rolü, kapsayıcı politik ve ekonomik kurumların nasıl kurulabileceği, yerel ürünlerin nasıl arttırılabileceği, iyi yönetim ve ekonomik iyileşme üzerine ayrıntılı olarak araştırmaların yapılması çatışma sonrası ülkelerin ekonomik iyileşmesi ve kalkınmasına ışık tutacaktır.

Kaynakça

Accueil | BANK OF AFRICA. (t.y.). Geliş tarihi 31 Ağustos 2021, gönderen <https://www.bank-of-africa.net/>

Amarasuriya, H., Gündüz, C., & Mayer, M. (2009). *Sri Lanka: Rethinking the nexus between youth, unemployment and conflict* (s. 38). s. 38. Geliş tarihi gönderen http://www.international-alert.org/pdf/LEO_Sri_Lanka.pdf

Azeng, T. F., Yogo, T. U., Kayizzi-mugerwa, S., & John, C. (2013). Youth Unemployment and Political Instability in Selected Developing Countries. *African Development Bank Group*, 171. Geliş tarihi gönderen http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Working_Pa

Boakye, P. F. (2008). *Foreign Aid and Economic Growth in Ghana*. Department of Economics, Kwame Nkrumah University of Science and Technology.

Boyce, J. K., & Ndikumana, L. (2001). Is Africa a Net Creditor? New Estimates of Capital Flight from Severely Indebted Sub-Saharan African Countries, 1970-96. *Journal of Development Studies*, 38(2), 27-56. <https://doi.org/10.1080/00220380412331322261>

Brown, G. K., & Stewart, F. (2015). Economic and Political Causes of Conflict: An Overview and Some Policy Implications. *CRISE Working Paper*, (81). Geliş tarihi gönderen <http://www.crise.ox.ac.uk/>

Collier, P. (2006). *development*, 1(1), 1-4.

Douma, P., & Gasana, M. (2008). *Reintegration in Burundi: Between happy cows and lost investments*.

Edloe, L. L. (2007). Best Practices for Successful Disarmament, Demobilization, and Reintegration (DDR). *New Voices in Public Policy*, 1(Spring), 1-28.

Ehrenreich, R. (2012). The University of Chicago Failed States. *Or the State as Failure?*, 72(4), 1159-1196.

Elmi, A. A., & Barise, A. (2010). The Somali Conflict: Root causes, obstacles, and peace-building strategies. *African Security Review*, 15(1), 32-54.

<https://doi.org/10.1080/10246029.2006.9627386>

Golooba Mutebi, F. (2008). Collapse, War and Reconstruction in Uganda: An analytical narrative on state-making. *Working Paper*, 1797(28), 42.

Hatemi-J, A., & Irandoust, M. (2005). Foreign aid and economic growth: New evidence from panel cointegration. *Journal of Economic Development*, 30(1), 71-80. Geliş tarihi gönderen

<http://ideas.repec.org/a/jed/journal/v30y2005i1p71-80.html>

Hatungimana, J. (2011). *The cause of conflict in Burundi*.

Johnson, A. (2006). The effects of FDI inflows on host country economic growth. The Royal Institute of Technology. *Centre of Excellence*, 1-57. Geliş tarihi gönderen

<http://www.infra.kth.se/cesis/documents/WP58.pdf>

Malunda, D. (2012). Report for the African Centre for Economic Transformation (ACET) Rwanda: Case Study on Economic Transformation. İçinde *Institute of Policy Analysis and Research – Rwanda (IPAR)* (ss. 1-64). Geliş tarihi gönderen

http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Project-and-Operations/Rwanda__Leveraging_Capital_Markets_for_Small_and_Medium_Enterprise_Financing.pdf

Michałowski, T. (2012). Foreign direct investment in Sub-Saharan Africa and its effects on economic growth of the region. *Prace I Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego*, 31, 687-701.

Mill, J. S. (2005). *Post-Conflict Economic Reconstruction*.

Mills, R., & Fan, Q. (2006). *The Investment Climate in Post-Conflict Situations*. World Bank Institute. Geliş tarihi gönderen

http://info.worldbank.org/etools/docs/library/235864/postconflict_paper.pdf

Moreira, S. (2005). Evaluating the Impact of Foreign Aid on Economic Growth: A Cross-Country Study. *Journal of Economic Development*, 30(2), 25-49.

Ndoricimpa, A. (2014). Bootstrap Causality among Foreign Direct Investment, Exports and Economic Growth in Burundi. *British Journal of Economics, Management & Trade*, 4(12), 2022-2033. <https://doi.org/10.9734/BJEMT/2014/12454>

Ocaya, B., Ruranga, C., & Kaberuka, W. (2012). Dynamic Relationship between Gross Domestic Product and Domestic Investment in Rwanda. *World Journal of Education*, 2(6). <https://doi.org/10.5430/wje.v2n6p79>

Ohiorhenuan, J. F. E. (2011). Postconflict Recovery: Approaches. *Policies and Partnerships*, 4.

Ohiorhenuan, J., & Stewart, F. (2008). *Post Conflict Economic Recovery*.

Oyeniyi, A., & Media, T. (2011). Conflict and Violence in Africa: Causes, Sources and Types Conflict and Violence in Africa: Causes. *Sources and Types*, 1-10.

Todaro, B., & Smith, A. (2013). Foreign aid and growth: New evidences from Sub-Saharan African countries. *Africa 2007, CSAE Conference*. [Internet, 1-27. Geliş tarihi gönderen <http://www.csae.ox.ac.uk/conferences/2007EDiALaWBiDC/papers/169-Seetanah.pdf>

Weeks, J. (2012). *POLITICAL ECONOMY Macroeconomic Impact of Capital Flows* (C. 290). C. 290.

World Bank Group—International Development, Poverty, & Sustainability [Text/HTML]. (2005). Geliş tarihi 31 Ağustos 2021, gönderen World Bank website: <https://www.worldbank.org/en/home>